

Альона ТАРАНЕНКО,
orcid.org/0000-0002-5357-4759
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури
Дніпровського національного університету імені Олесь Гончара
(Дніпро, Україна) Taranenko_AV@i.ua

ФУНКЦІЙНІСТЬ ДЕЯКИХ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИХ МАРКЕРІВ У ПОВІСТІ ОЛЕСЯ ВОЛІ «ЗАВІРЮХА»

Стаття орієнтована на висвітлення своєрідності художнього функціонування деяких інтертекстуальних елементів у повісті «Завірюха» сучасного українського письменника Олесь Воля.

Поліваріантність інтертекстуальних кодів оприявлено автором у кожному з умовних «підрозділів» твору. В обраній для аналізу повісті Олесь Воля апробує низку форм міжтекстової комунікації, найчастіше прозаїк послуговується, власне, інтертекстуальністю (атрибутивними й безатрибутивними цитатами, фольклорними ремінісценціями, біблійними алюзіями) та паратекстуальністю (інкорпорування в текст епіграфів).

Олесь Воля насичує повість концептуальним використанням цитатії народних пісень, фольклорних елементів. Це своєрідні манускрипти почуттів, чернетки зі сценаріями щасливих, а інколи пустопорожніх людських дол, що корелюють з культурно-семіотичною функцією, увиразнюють український колорит у повісті «Завірюха», розкривають певною мірою спектр емоцій, переживань особистості.

Особливе місце у тексті твору відведено прислів'ям, стилізації під старослов'янську мову (також різновид інтертексту), що надає умисної урочистості, піднесеності образу певного героя. Важливим інтертекстуальним наповненням повісті є біблійні й загальнорелігійні християнські алюзії, що натякають на збереження усталених бінарних опозицій: мирське – духовне, буденне – трансцендентне, переконують у вічності класичних сакральних цінностей і культових святинь українського народу.

Паратексти в повісті Олесь Воля «Завірюха» виконують композитну, уніфікуючу функції, є своєрідним ключем до літературознавчого декодування художньої концепції автора, виокремлюють наскрізну колізію твору, акцентують на діалогічних зв'язках тексту з літературною традицією та історією, розширюють межі смислоторчо-асоціативного тла розповіді.

Відзначено, що цитати, алюзійні образи, паратексти тощо органічно вплетено Олесем Волею в автентичну канву твору, надаючи йому поліфонічного звучання, що сприяє породженню нових імпліцитних смислів.

Ключові слова: *повість, інтертекст, інтертекстуальні маркери, підтекст, міжтекстова взаємодія, фразеологізм, алюзія, епіграф, біблійна ремінісценція, символ.*

Alona TARANENKO,
orcid.org/0000-0002-5357-4759
Candidate of Philology Science,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Literature
Oles Honchar Dnipro National University
(Dnipro, Ukraine) Taranenko_AV@i.ua

THE FUNCTIONALITY OF SOME INTERTEXTUAL MARKERS IN OLES VOLYA'S STORY "STORM"

The article focuses on highlighting the originality of the artistic functioning of some intertextual elements in the story "Storm" by a modern Ukrainian writer Oles Volya.

The polyvariance of intertextual codes is revealed by the author in each of the conditional "subdivisions" of his work. In the story chosen for analysis, Oles Volya tests a number of forms of intertextual communication. The writer often uses intertextuality (attributive and non-attributive quotations, folklore reminiscences, biblical allusions) and paratextuality (incorporation of epigraphs into the text)

Oles Volia fills the story with the conceptual use of quotations from folk songs and folklore elements. These are original manuscripts of feelings, drafts with scenarios of happy and sometimes empty human destinies, which correlate with cultural and semiotic function, express the Ukrainian color in the story "Storm", to some extent reveal the range of emotions, personal experiences.

A special place in the text of the story is given to proverbs, stylizations of the Old Slavonic language (it is a kind of intertext), which gives a deliberate solemnity, sublimity to the image of a certain hero. Biblical and religious Christian

allusions are an important intertextual content of the story. They hint at the preservation of the established binary oppositions: secular – spiritual, everyday – transcendent. They convince in the eternity of classical sacred values which are religious relics of the Ukrainian people.

The paratexts in Oles Volya's novel "Storm" perform a composite, unifying function. They serve as a kind of the key to the literary decoding of the author's artistic concept, highlight the collision of the work, emphasize the dialogical links between the text and literary tradition and history, expand the boundaries of meaning.

It is noted that Oles Volya organically weaves quotes, allusive images, paratexts, etc. into the authentic outline of the work, giving it a polyphonic sound, which contributes to the generation of new implicit meanings.

Key words: *story, intertext, intertextual markers, subtext, intertextual interaction, phraseology, allusion, epigraph, biblical reminiscence, symbol.*

Постановка проблеми. Останнім часом літературознавці дедалі частіше звертаються до імен письменників-інтелектуалів, які, переживши гоніння, звинувачення, несприйняття, цензурні обмеження, забуття тощо в радянські часи, досі залишаються поза межами читацького сприйняття й належного фахового літературознавчого осмислення. До таких належить і Олесь Воля (справжнє прізвище – Олександр Володимирович Міщенко) – інтелігент «трагічного світовідчуття і світобачення» (Сорока, 2017: 9) з благодатної Полтавщини, невтомний і самовідданий збирач «світлин пам'яті» очевидців часів голодних років ХХ ст., автор якісних художніх і глибоких публіцистичних, документальних текстів, скрупульозний батько народного епосу «Мор», збірок «Піраміда духу. Афоризми», «Безкровна війна», «Все починається з любові» тощо, для якого «найвища зі споруд – Слово, бо в ньому він розумом гостріє, наче ніж» (Сорока, 2017: 8). Олесь Воля – лауреат солідних міжнародних премій: Олесь Гончара, Григорія Сковороди.

Осібне місце в доробку письменника займає повість «Завірюха» (написана в 2012 р., а оприлюднена у 2013 р. спочатку в журналі «Київ», а потім – окремою книгою у видавництві «Веселка»). У центрі – оповідь про трагедію однієї сім'ї в період страшних років усенародного лиха.

Почерк Олесь Воля, поетику його творів (зокрема, повісті «Завірюха») не вивчено належним чином, що й зумовило актуальність наших наукових пошуків, адже він «володіє рідкісною магією підтекстового письма» (Степаненко, 2013).

Аналіз досліджень. На глибоке переконання сучасних критиків і самого письменника, він «сповідує єдиний жанр, він простіший простішого – не н у д н и й; отой жанр, що від правди, від життя, від елементарних мужності серця й чистоти думання-устремлінь» (Сорока, 2017: 8). Специфіка письма Олесь Воля свого часу зафіксована в поодиноких працях М. Дмитренка, У. Золотоноші, О. Кавуненка, М. Славинського, В. Степаненка, К. Андрющенко, А. Тараненко, М. Якубівського тощо. Дехто з названих вище осіб лише прина-

гідно згадує текст твору «Завірюха», не вдаючись до глибокого прочитання, підкреслює глибину, правду, чесність автора з читачем, актуальність, непроминальність тощо.

На думку самого прозаїка, повість «Завірюха» – «річ достойна, сильна, нелукава, і я мрію, щоб її читали щонайбільше школярів моєї України. Про голодовку в повісті йдеться, що в тридцять третьому була. Боже, що тоді космополіти-зайди коїли із нашими селянами. І ні в кого спитати за жертви. Жах жахітний. Невже не спинимо ми нечисть, що нищить нас під корінь?.. Скажу я ще й про те, що «Завірюху» донедавна двічі «переорав», і слово в повісті немовби аж бринить» (Сорока, 2017: 8).

В. Степаненко у передмові до видання книжки наголосив на тому, що «у художню тканину повісті природно вплітаються діалоги, ліричні відступи, хвилюючі небуденні розмисли про омріяну віками підневільництва й наруг правду на ворохобній землі» (Степаненко, 2013: 6). Зважаючи на це, сьогодні важливим є трактування смислової множинності тексту повісті Олесь Воля «Завірюха», розкриття імпліцитного та експліцитного значень використання міжтекстової взаємодії у творі. Хоча питання окремих функцій інтертекстуальності в названому вище творі Олесь Воля, установлення їхньої ролі у трансляції ідеї поліголосся в сучасній українській прозі вже розроблялося К. Андрющенко і А. Тараненко (Андрющенко, Тараненко, 2018), але хотілося б поглибити прочитання твору крізь призму дещо інших інтертекстуальних кодів.

Загальновідомо, що виникнення проблеми інтертекстуальності є закономірним результатом сучасного розвитку літературознавчої науки, а відсутність імовірності сприйняття тексту як герметично закритої естетичної сутності мотивує виникнення проблеми неоднозначної експлікації поняття інтертекстуальності/інтердискурсивності. Попри те, що в сучасному літературознавстві теорії інтертекстуальності відведено одне з чільних місць, її термінологічний апарат наразі перебуває на стадії розроблення, що засвідчено великою кількістю праць О. Астаф'єва, Р. Барта, М. Бахтіна, Л. Біловус, О. Веселовського, В. Виноградова, І. Дітков-

ської, Ю. Крістєвої, Ю. Лотмана, І. Пономаренко, О. Потебні, В. Просалової, Н. Фатєєвої, К. Шаповалової, Р. Якобсона та багатьох інших.

На думку дослідників, будь-який текст будується як мозаїка цитат, є продуктом трансформації іншого тексту, інших смислів. Кожен текст є інтертекстом, інші тексти присутні в ньому на різних рівнях, у більш чи менш упізнаних формах: тексти попередньої культури і тексти навколишньої культури. Кожен текст представляє собою нову тканину, зіткану зі старих цитат (Крістєва, 2004: 460). Інтертекст з його ресурсами діалогічності забезпечує дієвість та інтенсивність впливу літературного слова, створюючи можливість міжтекстової комунікації зі своєю функційною специфікою.

Мета статті – дослідити своєрідність художнього розкриття функційності деяких інтертекстуальних маркерів у повісті Олеся Воли «Завірюха».

Виклад основного матеріалу. В обраній для аналізу повісті «Завірюха» автор ефективно використовує різні форми міжтекстової взаємодії, однак під час дослідження нами виявлено, що найактивніше автор послуговується, власне, інтертекстуальністю (атрибутивними й безатрибутивними цитатами, фольклорними ремінісценціями, біблійними алюзіями) та паратекстуальністю (інкорпорування в текст епіграфів).

Векторність та певна варіативність інтертекстуальних маркерів оприявлені в кожному умовному «підрозділі» твору (автор робить невеликі відступи в тексті, аби розмежувати зображувані події, окремі історії життя-буття персонажів часів сумнозвісних 1932–1933 рр. тощо). Інтертекст у повісті не має чітко структурованої форми, закріпленості.

Епіграфи повісті – паратекстуальні маркери, коди сюжетної площини, які виконують уніфікуючу функцію. Якщо перший епіграф – фрагмент поезії «І знову дні руді та бурі...» В. Сосюри (остання строфа) – декодує наскрізну тему (як, до речі, і присвята, розміщена лише в журнальному варіанті «Рідним братам-українцям, убієним голодною насильницькою смертю в тридцять третьому, в скорботі серця присвячую» (Воля, 2013: 55)), ідею твору, то фольклорний вислів (другий епіграф) «Посієш вітер – пожнеш бурю» (Воля, 2013: 55) транслює стрижневий інформаційний меседж автора: кожен відповідає за свої вчинки та їхні наслідки перед собою, Богом і людьми. Іскра рано чи пізно завжди переростає у полум'я, подув вітру підіймає бурю, а необережне людське слово чи спонтанна дія провокує бурхливу боротьбу, якій немає кінця. Прислів'я орієнтує читача на основну проблему твору, яку можна інтерпретувати так: той, хто посмів чинити

опір системі, страждатиме вдвічі більше. Також ця запозичена автором народна мудрість передає тривожно-провокативне настроєве тло тексту і є виразником морального підтексту повісті.

Вмонтовуючи народнопоетичну інтертекстуальність (найуживанішу в тексті), письменник ілюструє тісний зв'язок свого світосприйняття з культурним кодом предків, українського народу загалом. Фольклорний контекст в Олеся Воли виокремлюється як своєрідний комплекс етноестетичних одиниць, які маніфестують поетичну, емотивно-експресивну, історико-філософську, соціально-психологічну інформацію про духовну й матеріальну культуру нашого народу. Наприклад, звертаючись до скарбниці українських фразеологічних одиниць («...Як такий і дурисвітство коїться... <...> **Мов чорт рога-тий керує світом...**» (Воля, 2013: 55); «...**як обухом знову по голові:** темної ночі бандити в чорному лахмітті, масках чорних напали...» (Воля, 2013: 58); «...він (Микита – А. Т.), **як віл, упрігся в роботу...**» (Воля, 2013: 58); «...Розгублений од побаченого Петрик **стояв, мов укопаний...**» (Воля, 2013: 63); «Уляна, як і бабуся Прися, закінчивши молитву, покірливо **била поклони. Сльзьми умивалася:** згадала мимоволі про запротореного у допр судженого їй Микиту...» (Воля, 2013: 66); «...**Ви зубів не скальте** – допоможіть її, суку, з воза скинути...» (Воля, 2013: 69); «**Сльози лилися з її очей, мов із відра...**» (Воля, 2013: 69); частина (селян – А. Т.) «**повтікала з одвіку насиджених прабатьківських місць світ за очі...**» (Воля, 2013: 70)), Олесь Воля унаочнює реалії буття, підсилює окремі психоемоційні межі персонажів (страх, безвихідь, занепокоєння тощо), визначає образність авторського мовомислення.

Вербальними алюзійними компонентами є радянські кліше (популярні словесні структури періоду становлення нової економічної політики), які назавжди закарбувалися в пам'яті очевидців тих подій. Вони виконують ретроспективну функцію, повертаючи читача у період пролетарської диктатури. Таким чином, автор імітує достовірне історичне тло оповіді: «...ще проводир Ленін задумував “квітуче життя” будувати, аби ні бідних, ані багатих не було...» (Воля, 2013: 58); «І що не п'яниця чи нероба, той паном-“гегемоном” став...» (Воля, 2013: 58); «...І зробили одноосібника Завірюху... <...> підкуркульником-“твердообложенцем”, “ярим ворогом совєцької влади, що діяв тихою сапою”...» (виступав проти індустріалізації країни і колективізації сільського господарства, нашіптував темним людям різні провокаційні думки) (Воля, 2013: 59).

Шаблонними в повісті є ганебні обвинувальні вироки за скоєння примарних «антисовєцьких зло-

чинів» у часи запровадження НЕПу в тодішньому суспільстві. Введення у твір фрагментів клішованих прорадянських текстів має викривальний характер, завдяки чому стає очевидною абсурдність прискіпливих претензій владної верхівки до зубожілих і змучених податками «пролетарів», нівеляція громадської совісті й моралі, панібратство серед представників головному, відсутність ймовірності справедливості й неупередженого суддівства: Микита як головний винуватець, «... який **протривався політико-державній кампанії на селі, злісно відмовлявся виконувати податки, здавати наявну живність під скотозаготовки...**» (Воля, 2013: 60–61); «...начальником колонії несподівано призначили замість Вікентія Петровича (визнали **“ворогом народу”**) людину зовсім іншого штибу...» (Воля, 2013: 105); «До в'язниці Павлович потрапив як **“антисовєтчик” і “релігійний мракобіс”**, а точніше – за віру в Бога...» (Воля, 2013: 85).

Відкривають завісу «ідилічного» життя в СРСР типові для тих часів номінації, зокрема «акт саботажу», «гарячі сніданки», «спекулянт», «куркулі», «громадське яблуко». Такий різновид використання інтертекстуальних вкраплень у тексті забезпечує достовірність відтворення тогочасних реалій і спростовує твердження про штучність художнього простору повісті.

Особливу увагу слід приділити наявній у тексті повісті «Завірюха» алюзії на україномовну версію перекладу пролетарського гімну «Інтернаціонал», авторство якого належить відомому поету, палкому захиснику модерного напрямку в літературі, представнику розстріляного відродження М. Вороному:

Повстаньте, гнані і голодні
Робітники усіх країв,
Як у вулкановій безодні
В серцях у нас клекоче гнів... (Гірик, 2013).

Проте в аналізованому творі фрагмент цієї пісні звучить як уїдливе глузування, саркастична дошкульна насмішка, адже важко уявити святковий настрій народу на фоні тотального голоду, злиднів, безгрошів'я й невідворотного армагеддона. Тож не дивно, що рядки гімну цитує з трибуни у своїй промові перед людьми той-таки «ірод» і «сільрадівський сатрап» Васько Баран: нарешті настало свято «Першотравень. Свято “гнаних і голодних”, свято голоти сільської...» (Воля, 2013: 69), «...міжнародного дня “голодних і бідних”» (Воля, 2013: 71).

Цікавим інкорпорованим елементом є всесвітньовідома легенда про птаха, упіймавши якого, можна отримати щасливу долю. Але звучить вона

зовсім не в казково-фантастичному контексті, а в іронічно-песимістичному. Головний герой у своєму сновидінні згадає батька, котрий закликав сина зняти «рожеві окуляри», не гаяти відведеного життєвого часу на нескінченну гонитву за недосяжними ілюзіями, бо краще синиця в руках, ніж журавель у небі, і зовсім не варто шукати щастя, бо тільки воно обирає, до чийх дверей стукати. Таким чином, інтерпретований епічний інтертекст є повчальною моралізаторською настановою старшого покоління нащадкам, виконує дидактичну функцію, формуючи в Микити адекватне сприйняття дійсності і приземлене ставлення героя до життя загалом: «І куди ти, сину мій красний, біжиш оце, мовби оманливу пташу щастя впіймати сподіваєшся... Так ото знай, сину: не впіймаєш тієї птахи, бо вона ж мара – і тільки. Бо ж, шукаючи щастя, дурноверхі люди завжди не в ті двері стукають, а тому й попадають не туди...» (Воля, 2013: 109).

Осібне місце в канві повісті відведено біблійним, християнським алюзивним вкрапленням, які увиразнюють дуальність констант святе/гріховне, буденне/духовне тощо. Усвідомлюючи неможливість співіснування в комуністичному просторі віри як такої, Бога, автор зображує (мабуть, наперекір усьому) персонажів, які сподіваються на благодать, не втрачають віри у порятунок від нещастя. Зокрема, заклики-прохання до Всевишнього вкладає в уста Уляси, Микити, маленького Петрика, який волею долі розчарувався в Богові.

Прихований культ Бога й багаторазове згадування імені Його серед сільських вірян у тексті повісті зберігає своє правічне сакральне семантичне наповнення. Герої живуть за християнськими канонами і, незважаючи на те, що Всевишній не відгукується на їхні молитви, вони дотримуються Його заповідей («І Боже відведи красти! – напучує дітей Уляна...» (Воля, 2013: 113)); возвеличують особу Господа («У чоботях зачавкотіло: набралося води. Слава Богу, небагато...» (Воля, 2013: 56), «Дає Бог новий день – дасть він і харч рабу твоєму...» (Воля, 2013: 88)); трикратно повторюють ім'я Всевишнього, дякуючи за хліб насущний і кожен новий день («Слава тя, Господі, слава тя, Господі, слава тя Господі...» (Воля, 2013: 65)); звертаються до Нього по допомогу в найскрутніші моменти життя («Це ж не сниться мені, Боже? (Бога Петрик все ж таки визнавав, коли йому було дуже тяжко на душі)...» (Воля, 2013: 74)); прагнуть, аби завдяки Його силі восторжествувала справедливість, хоча щоразу чують тишу у відповідь на власні нарікання з приводу нещасної долі («Боже, і за які

провини послав ти такі муки голодні. Навіщо в могилу заганяєш?..» (Воля, 2013: 124)).

Звернення до Бога в найтяжчі моменти життя є характерним абсолютно для всіх героїв повісті. Таку міжтекстову взаємодію можна тлумачити як теологічний інтертекст, що виконує функцію натяку на ймовірність припинення тотального хаосу й масових смертей лише завдяки втручання вищих небесних сил: «**Дай вам боже** більше студи (до колонії) не потрапляти...» (Воля, 2013: 92); «...кожен відповідав, неймовірно хвилюючись, намагаючись бути якомога коротшим, аби – **боже борони** – не викликати сумнів у комісії...» (Воля, 2013: 92); «Боженьку ти мій! Богородице – Царице Небесна, спаси і сохрани мя...» (Воля, 2013: 68); «...І за кожним разом, коли називалося наступне ім'я... <...> – **Боже милостивий і всевідаючий!** – як тільки Петрикові хотілося зараз, аби оголосили: **ЗАВІРЮХА МИКИТА ПАНТЕЛЕЙ-МОНОВИЧ...**» (Воля, 2013: 92).

Набожність Уляси та її віра в потойбічні сили підтверджується постійно повторюваними молитвами, що апелюють не лише до Бога, а й до інших святих. Автор наголошує на своїй приязні до героїні і схваленні її світоглядної позиції, позиціонує в тексті Улясю як жінку-берегиню, яка боронить родинне вогнище від усілякої нечисті, нещастя і бід, але, на превеликий жаль, її благання так і не дійшли до адресата. Таким чином, реалізується діалогічна й культурно-семіотична функції інтертекстуальних фрагментів у тексті: «Перед дорогою благально молилася **Богу**. І до **Трьох Святителів**, і до **Георгія Побідоносця** окремо. Молитви чомуся не подіяли...» (Воля, 2013: 68).

У хвилини найбільшого смутку й печалі маленький Петрик розчаровується в Богові. У його затьмареній голодом і відчаєм свідомості нівелюється бінарна опозиція головних персонажів у християнській релігійній традиції Бог – Сатана, вони стають для хлопчика двома сторонами однієї медалі. Ці інкорпоровані в текст біблійні номінації є носіями провокативної функції, що дає змогу герою обирати, на чиєму він боці й за якими законами буде існувати в цьому світі: «...хай бояться слабаки, приречені й бунтівливі, аби їх **Бог** не скарав... Але ж **Бог** – тільки для прикриття. Прикриття підлого, лукавого. **Сатанинського** прикриття...» (Воля, 2013: 125).

Згадка культової біблійної праісторії про Каїна та Авеля органічно вплетена в текстове полотнище аналізованої повісті Олеся Волі. Цей інтертекстуальний елемент є носієм когнітивної і смислопоряджувальної функції. Із одного боку, автор подає інформацію про трагічне вбивство рідної плоті,

яке скоїв первісток Адама та Єви, Каїн, після чого був приречений на вічні муки: щоразу циклічно помирати й воскресати разом із Місяцем, безперестанку блукаючи небесними манівцями: «...На місяці одна людина немов тримала наколену на вила іншу людину. Петрик чув, що то Каїн заколов свого брата рідного Авеля...» (Воля, 2013: 93–94). З іншого боку, мотиви цієї легенди транслюють у творі тему зникнення миру й гармонії серед народних мас, коли брат, засліплений голодом, жадобою й ненавистю, готовий іти на брата та проливати кров невинних, засмітивши чисту душу темними помислами і гріховними вчинками.

Сигнально-мнемонічну функцію виконує в тексті ремінісценція зі Старого Заповіту про Христа і його дванадцятьох апостолів. Головний дисонанс у тому, що зі святими біблійними ликами себе асоціюють комнезамівці – затяті атеїсти, котрі погрузли у власних неспокутуваних гріхах, щодня порушуючи загальноприйняті людські й Божі закони. Крім того, деспот і безбожний «праведник» Васько Баран у тексті саркастично зіставляється з образом мученика і Святого Сина Божого Ісуса Христа: «...Нас, як дванадцять апостолів біля Христа, зібралось... <...> ...А ви, Йосиповичу, тринадцятий серед нас...» (Воля, 2013: 71).

Жорстокість, підступність, лицемірство героїв-персонажів (зокрема, Васька) есплікується, наприклад, завдяки добре впізнаваній біблійній алюзії, що за формальними показниками є номінальною, оскільки виражається іменем лихозвісного Царя Єрусалиму Ірода, якому не давали спокою життя і праведність Ісуса Христа. Тож не випадково Васько Баран зі зброєю в руках асоціюється в Уляси з цим персонажем: «Він такий **ірод**, що шарахне...» (Воля, 2013: 68).

Стилізація під старослов'янську мову теж є різновидом інтертексту, що надає умисної урочистості, піднесеності мові Ілька Тристана, возвеличує інтелект і життєву мудрість юнака: «...Вкотре він слухав оцього освіченого полтавського хлопця-любомудра, не перестаючи дивуватися: міркування Ількові не від книжної начитаності – ллюються з незбагнених нуртуючих глибин родових, рідною стражденною землею окроплених...» (Воля, 2013: 90).

Філософські роздуми обивателів тюремної камери – Микити Завірюхи, Ілька Тристана і Миколи Павловича – стилізовані під апокрифічну літературу й виконують просвітницько-дидактичну функцію: «...А тому страждаємо, аби дух просвітлів...Тільки через страждання – просвітління. Жаль тільки: рід людський як був, так і лишається в болоті дурноверхості безвилазної...» (Воля, 2013: 90).

До того ж у тексті твору є натяк на славнозвісний латинський вираз «Людина людині вовк». Таким чином, автор натякає, що людина – найхижіший і найстрашніший звір у світі, тому й повинна боятися лише себе й собі подібних. Уся решта фобій – лише плід уяви, тому наші страхи зовсім не виправдані, адже в усіх своїх бідах люди винні самі: «...марилося, що... <...> вовк скаржився на людей: мовляв, потерпає від людської породи – найхижішої. Вовк укотре поскаржився, що більшого хижака від людини ніде не існує...» (Воля, 2013: 125).

Олесь Воля також умовно поділяє суспільство на тих, хто здатен залякувати інших, безжально маніпулюючи чужими страхами, і тих, хто покійно кориться долі, своєрідних «гвинтиків», вважаючи, що обставини сильніші, ніж людський дух. Цей епізод теж можна віднести до біблійних ремінісценцій: варто лише пригадати, як Христос з овечою покійністю корився волі своїх кривдників, не чинячи спротиву: одні «...задурюють хитро, безсовісно слабих нещасних людей-рабів, щоб ті, як овечки, покійливо

силі корилися й неспроможні були подолати зло і кривду...» (Воля, 2013: 125).

Висновки. Досліджуючи деякі інтертекстуальні коди твору «Завірюха» Олесь Воля, ми дійшли висновків, що прозаїк умонтовує в канву багатопроblemного твору істотну частину міжтекстових констант (фразеологізми, приказки, фольклорні одиниці, стилізацію під старослов'янську мову, біблійні, загальнорелігійні алюзії тощо). Апробовані конструкції оприявлюють культурно-семіотичну функцію, увиразнюють український колорит твору, розкривають панораму емоцій, переживань героїв-індивідів, нерідко надаючи й умисної урочистості, піднесеності образу. Біблійні, християнські алюзії скорельовано на збереження усталених бінарних опозицій буденне – трансцендентне тощо, виокремлюють розуміння непроминальності класичних сакральних цінностей, святинь українського народу. Підкреслимо, що всі використані письменником у творі інтертекстуальні вкраплення органічно вплетено в канву повісті, вони сповнюють її поліфонічним підтекстовим звучанням, що продукує нові імпліцитні смисли.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воля О. Завірюха. Київ, 2013. № 7–8. С. 55–136.
2. Гірик С. «Інтернаціонал» українською. До історії перекладів. *Ліва*: інтернет-журнал. 2013. URL: <https://liva.com.ua/international-ukraine.html> (дата звернення 21.11.2021 р.).
3. Кристева Ю. Избранные труды: Разрушение поэтики / пер. с фр. Москва : РОССПЕН, 2004. 656 с.
4. Сорока П. Олесь Воля: «Я вибрав письменницьку долю...». *Українська літературна газета*. 2017. № 11 (199). С. 8–9.
5. Степаненко В. Талант разючий і сильний. Передмова. *Воля О. Завірюха* : повість. Київ : Веселка, 2013. С. 5–6.
6. Тараненко А., Андришченко К. Функції інтертекстуальних елементів у повісті Олесь Воля «Завірюха». *Літературознавчі студії* : наукові статті студентів-філологів / редкол. Н. Олійник та ін. Дніпро : Середняк Т. К., 2018. Вип. 10. С. 6–13.

REFERENCES

1. Volia, O. Zaviriukha [Storm]. Kyiv. 2013. № 7–8. P. 55–136. [in Ukrainian]
2. Hiryk, S. “Internatsional” ukrainskoiu. Do istorii perekladiv [“International” in Ukrainian. To the history of translations]. *Liva*: internet-zhurnal. 2013. URL: <https://liva.com.ua/international-ukraine.html>. [in Ukrainian]
3. Kristeva, Ju. Izbrannye trudy: Razrushenie pojetiki [Selected Works: The Destruction of Poetics]. Moskva: ROSSPEN, 2004. 656 p. [in Russian]
4. Soroka, P. Oles Volia: “Ja vybrav pysmennytsku doliu...” [Oles Volia: “I chose the fate of writing...”]. *Ukrainska literaturna hazeta*. 2017. № 11 (199). P. 8–9. [in Ukrainian]
5. Stepanenko, V. Talant raziuchy i sylnyi [The talent is amazing and strong. Preface]. *Peredmova. Volia O. Zaviriukha*: povist. Kyiv: Veselka, 2013. P. 5–6. [in Ukrainian]
6. Taranenko, A., Andriushchenko, K. Funktsii intertekstualnykh elementiv u povisti Olesia Volya “Zaviriukha” [Functions of intertextual elements in Oles Volya’s story “Storm”]. *Literaturoznavchi studii* : naukovi statti studentiv-filolohiv / redkol. N. Oliinyk ta in. Dnipro: Seredniak T. K., 2018. Vyp. 10. P. 6–13. [in Ukrainian]